

# **Verksamhetsberättelse Substitutionscentrum 2021**

## Innehållsförteckning

<b>Året i korthet .....</b>	<b>3</b>
<b>Uppdrag och mål .....</b>	<b>4</b>
<b>Personal och organisation .....</b>	<b>5</b>
<b>Ekonomi.....</b>	<b>5</b>
<b>Styrelsearbete .....</b>	<b>6</b>
<b>Information och inspiration .....</b>	<b>7</b>
<b>Nyhetsbrev och webbsida .....</b>	<b>7</b>
<b>Seminarier och branschdagar .....</b>	<b>7</b>
<b>Utveckling av verktyg och tjänster .....</b>	<b>8</b>
<b>Utbildningar .....</b>	<b>9</b>
<b>Samverkan.....</b>	<b>10</b>
<b>Sveriges nätverk för substitution.....</b>	<b>10</b>
<b>Forskningsprojekt .....</b>	<b>10</b>
<b>Övrig samverkan .....</b>	<b>11</b>

# Substitutionscentrum 2021

## Året i korthet

Under 2021 har Substitutionscentrum etablerat och verkställt det innehåll som tagits fram och utvecklats under de inledande åren. Vi har under året arbetat med:

### Information och inspiration

En viktig del av Substitutionscentrums uppdrag är att sprida kunskap om substitution och kemikaliearbete. Under 2021 gjorde vi det bland annat genom seminarier, branschdagar, nyhetsbrev och websida. Två prioriterade branscher, Möbler och inredning samt Sport och fritid, har haft extra fokus, exempelvis genom tematiska event och seminarier och genom aktivt samarbete med branschorganisationer. Genom årets utåtriktade arbete har websidan fördubblat antalet sidvisningar jämfört med 2020, med en toppnotering på drygt 6 200 visningar under november. Antalet prenumeranter på nyhetsbrevet har nära nog tredubblats under året och nådde i december drygt 2 100 personer.

### Utveckling av verktyg och metodik

Substitutionscentrum ska bidra till ökad substitution genom att nå ut med målgruppsanpassad information, kunskap, metoder och verktyg för att medvetandegöra, motivera till och underlätta kemisk substitution. Ett sätt att underlätta substitution är genom att utveckla och tillhandahålla verktyg och tjänster, exempelvis vår Substitutionscoach, ett koncept för att coacha företag till ökad förändringsförmåga gällande kemikaliearbete och substitution.

### Utbildningar

I våra grundutbildningar vill Substitutionscentrum ge deltagarna en handfast och konkret introduktion till de olika stegen i substitutionsarbetet. Under 2021 genomfördes *Grundutbildning i substitution* vid 4 tillfällen och *Grundutbildning i Alternatives Assessment* vid 2 tillfällen, för totalt ca 800 deltagare. Utbildningarna har väckt stort intresse och varit mycket uppskattade av deltagarna.

### Samverkan

Substitutionscentrum verkar som en nod för substitutionsarbete. Vi driver fortsatt *Sveriges nätverk för substitution* och deltar i innovationsprojektet POPFREE och forskningsprogrammet Mistra SafeChem. Under 2021 påbörjades också uppbyggnaden av en kunskapsplattform för materialomställning för hållbara, säkra och giftfria material vid RISE.

## Uppdrag och mål

Substitutionscentrums uppdrag är att vara Sveriges katalysator för substitution av farliga kemiska ämnen och stärka näringsliv och samhälle genom att stödja verksamheter i att fasa ut farliga ämnen.

Substitutionscentrums övergripande mål är att:

- Vara en viktig drivkraft för att stärka näringsliv och samhälle, och bidra till att uppnå miljö kvalitetsmålet En giftfri miljö.
- Vara Sveriges naturliga kontaktyta för aktörer med kompetens inom kemisk substitution.
- Medvetandegöra, motivera till och underlätta kemisk substitution genom målgruppsanpassad information, kunskap, metoder och verktyg.
- Skapa arenor och goda exempel för kemisk substitution genom att initiera och medverka i substitutionsrelaterade projekt.
- Öka graden av självfinansiering på sikt.

### Verksamhetsmål och uppfyllnad 2021

Mål 2021	Uppfyllnad	Kommentar
Fördubblat antal sidvisningar på webben, mål 5 000 visningar/mån	✓	
Fördubblat antal prenumeranter på nyhetsbrevet, mål 1 500	✓	
Aktivt samarbete med 5 branschorganisationer	✓	
Arrangerat 4 seminarier med Forum för kemikaliesmart handel	✓	
Ha en arbetsmodell för att arrangera branschworkshop	✓	
Genomfört 3-6 workshops för olika branscher	✓	
Genomfört 4 st Grundkurs i substitution och 2 st Grundkurs i AoA	✓	
Tagit fram 5 – 10 korta utbildningsfilmer på olika teman	✗	Uppskjutet till 2022
Vidareutbildat rådgivarna inom AoA och kan erbjuda vägledning och utbildning	✓	
Fastställt ramverk och beslutsmodeller för AoA	✓	
Lanserat en söktjänst som gör det enklare att hitta alternativ	✓	Prototyp finns
Implementerat tjänsten "Substitutionscoachen"	✓	Fördröjt pga pandemin

## Personal och organisation

Substitutionscentrum är organiserat som en nod, med ett fåtal anställda som driver arbetet och knyter viktiga samarbetspartner till verksamheten, både inom RISE och utanför.

### Personal 2021

Anna Jacobs, centrumledare, tillträdde i januari 2020

Tonie Wickman, rådgivare, tillträdde i september 2018

Nina Mellander, rådgivare, tillträdde i oktober 2019 (80%)

Anna Strid, rådgivare, tillträdde i juni 2020

Susan Falck, kommunikatör, tillträdde i januari 2020 (ca 70%)

Ingemar Tigerberg, kommunikatör, tillträdde i april 2021 (ca 30%)

## Ekonomi

2021 rekvirerades 5 miljoner kronor i statliga medel, via Kemikalieinspektionen. Genom eftersläpningar i projektet från start fanns också 4,493 miljoner kronor i intäkter som kunde överföras från tidigare år.

RISE medfinansiering om 5 miljoner kronor har använts huvudsakligen för att ytterligare stärka arbetet med att skapa förutsättningar för grön omställning baserat på utfasning av farliga ämnen. Rent konkret har en långsiktig kunskapsplattform (7-årig satsning) initierats för materialomställning för hållbara, säkra och giftfria material.

### Kostnader 2021

Representation	0
Resor	7 438
Konsultarvoden kommunikation	193 021
Konsultarvoden innehåll	35 000
Övrigt*	61 865
Personal	7 981 986
Projekt	5 000 000
<b>Överfört till 2022</b>	<b>1 214 147</b>
<b>Totalt</b>	<b>14 493 457</b>

\*) Övrigt inkluderar hyra, telefoni, post, licenser, förbrukningsmaterial, utbildning, medlemsavgifter, webbdmän samt marknadsföring på LinkedIn.

### Självfinansiering på sikt

Substitutionscentrum har under 2021 fortsatt arbetet med att finna möjligheter för långsiktig finansiering. Substitutionscentrum har även lämnat in en skrivelse till Regeringskansliet för att diskutera fortsatt statligt stöd under perioden 2023–2025.

## Styrelsearbete

Substitutionscentrums styrelse består av nio ledamöter, med kunskap om och intresse för substitution och som representerar olika typer av verksamheter.

### Styrelse under 2021:

Mona Blomdin Persson, Kemikalieinspektionen (ordförande)  
Anne-Sofie Bäckar, ChemSec  
Pär Stenmark / Ralph Nussbaum, IKEA Range & Supply  
Eva Österberg, Nouryon  
Jenny Sandahl, Teknikföretagen (t o m augusti)  
Monica Törnlund, Kemikalieenheten, Miljö- och Energidepartementet  
Per Rosander / Anders Bolmstedt, Västra Götalandsregionen  
Åsa Domeij, Axfood  
Pernilla Walkenström, RISE

### Styrelsemöten

Fyra ordinarie styrelsemöten har genomförts under året - 14/1, 6/5, 23/9 och 10/12.  
På grund av pandemiläget var alla möten digitala.

### Övriga händelser under 2021

I april tog Substitutionscentrum fram ett underlag för finansiering 2022 som skickades in till Regeringskansliet.

I maj tillträdde Ralph Nussbaum, Product Requirement Specialist, Ikea Range & Supply, som representant i styrelsen, efter Pär Stenmark.

I september lämnade Jenny Sandahl Teknikföretagen för ett nytt arbete och i samband med detta frånträdde Teknikföretagen styrelsen.

## Information och inspiration

Under 2021 arbetade vi med att informera och inspirera genom bland annat seminarier, branschdagar, nyhetsbrev och websida. Två prioriterade branscher, *Möbler och inredning* samt *Sport och fritid*, har haft extra fokus, exempelvis genom tematiska event och seminarier, samt genom aktivt samarbete med branschorganisationer.

### Nyhetsbrev och websida

Vår **webbplats** är navet i vår kommunikation. Det är här vi sprider information och kunskap till våra målgrupper. Här finns bl a guider, stödmaterial och goda exempel från företag som arbetat framgångsrikt med substitution. Här finns också inspelningar av de flesta av våra utbildningar och seminarier. Verksamhetsmålet om ett fördubblat antal sidvisningar per månad, 5 000 visningar, uppnåddes i september med 5 296 visningar och i november hade vi 6 246 visningar.

Vårt **nyhetsbrev** har skickats ut 9 ggr under 2021. Verksamhetsmålet 1500 prenumeranter nåddes med råge, och december månads nyhetsbrev skickades till 2129 mottagare.

### Seminarier och branschdagar

Under 2021 gjorde Substitutionscentrum en satsning på målgruppsanpassade seminarier och event, dels genom *Forum för kemikaliesmart handel* - en seminariereserie som Substitutionscentrum arrangerar tillsammans med Stockholms stad och Svensk Handel - dels genom branschdagar för Substitutionscentrums prioriterade branscher.

Under 2021 fortsatte vi med samma branscher som 2020: *Möbler och inredning* samt *Sport och fritid*. Dessa har valts för att de innefattar viktiga konsumentnära varugrupper, där det saknas produktspecifik lagstiftning och där det finns relativt lite andra initiativ för substitutionsarbete.

#### Årets seminarier och branschdagar:

11/3: Forum för kemikaliesmart handel – tema Elektronik. Presentationer från Kemikalieinspektionen, Clas Ohlson och Kemikaliegruppen vid RISE. 145 deltagare.

19/5: Branschdag Möbler och inredning. Inslag och presentationer från IKEA, Kinnarps, Green Furniture Concept, OrganoClick, Svanen, Kemikalieinspektionen, RISE och Högskolan i Gävle och Substitutionscentrum, och med möbeldesigner som moderator. 316 deltagare.

16/6: Forum för kemikaliesmart handel – tema Inredning. Presentationer från Ellos, KIDS/Hemtex och Substitutionscentrum. 108 deltagare.

28/9: Forum för kemikaliesmart handel – tema Sport och fritid. Presentationer från Kemikalieinspektionen, Stadium och Substitutionscentrum. 176 deltagare.

18/11: Forum för kemikaliesmart handel – tema Cirkularitet och återbruk. Presentationer från Svensk Handel, Kemikaliecentrum vid Stockholms stad och forskare från RISE. 295 deltagare.

24/11: Branschdag Sport och fritid. Presentationer och inslag från Kemikalieinspektionen, Riksidrottsförbundet-SISU, Stadium, Peak Performance, SpinDye, Substitutionscentrum, samt forskare från RISE. 204 deltagare.

Totalt sett lockade våra seminarier och branschdagar ca 1250 deltagare från 450 olika organisationer. Alla seminarier var digitala, och inspelningar finns att se på substitutionscentrum.se.

Sagt om seminarierna:



## Utveckling av verktyg och tjänster

Substitutionscentrum arbetar också med att ta fram verktyg och tjänster för att underlätta kemisk substitution.

**Arbetsmetodik för Alternatives Assessment.** Substitutionscentrums grund är informerad och funktionell substitution där Alternatives Assessment (AoA) är en central arbetsmetodik. Metodiken är dock komplex och det finns många olika ramverk. Under 2021 har vi arbetat med att fastställa metoder och ramverk, och vidareutbildat våra rådgivare genom praktisk övning och teoretiska fallstudier, och gick in som medlemmar i The Association for the Advancement of Alternatives Assessment (A4).

**Sökverktyg för substitution.** Idag är det ofta tidskrävande och komplicerat att söka efter alternativ eftersom det finns så många olika resurser och databaser. Vårt sökverktyg, *Safer Substitutes*, möjliggör sökning i flera databaser samtidigt. *Safer Substitutes* finns nu som prototyp.

**Substitutionscoach** är ett koncept med tillhörande utbildningsmaterial för att coacha framför allt tillverkande företag till ökad förändringsförmåga gällande kemikaliearbete och substitution. Arbetet har fördröjts på grund av rådande pandemi, men under december 2021 har konceptet testkörts på företag.



## Utbildningar

I våra grundutbildningar vill vi ge deltagarna en handfast och konkret introduktion till de olika stegen i substitutionsarbetet. Under 2021 genomförde vi:

**Grundkurs: Så tar du reda på om dina varor innehåller skadliga kemikalier.** Denna utbildning ger en introduktion till de två första stegen i Kemikalieinspektionens substitutionstrappa och vänder sig i första hand till handlande företag. Under 2021 hölls utbildningen vid 4 tillfällen och nådde 537 deltagare från 414 olika organisationer.

**Grundkurs i Alternatives Assessment: Välj bättre alternativ till skadliga kemikalier** beskriver steg 3 och 4 i substitutionstrappan, och genomfördes vid 2 tillfällen för totalt 258 personer från 232 olika organisationer.

Utbildningarna har varit mycket uppskattade och har fått höga betyg i deltagarnas enkätsvar. Exempelvis har påståendet "Jag kan rekommendera utbildningen till kollegor och andra som skulle ha nytta av den" fått i genomsnitt betyget 8,5 av 10 i våra utvärderingar av *Grundkurs i Substitution*.

I december startade vi också en utbildningsserie om SCIP-databasen, i samarbete med konsultföretaget Co-efficient, som kommer att fortsätta under 2022. Vid det första tillfället av introduktionskursen deltog 77 personer.

I verksamhetsmålen fanns också en ambition att ta fram 5-10 korta utbildningsfilmer, men den aktiviteten har fått skjutas till 2022.

Sagt om utbildningarna:



## Samverkan

Substitutionscentrum verkar som nod för substitutionsarbete genom nätverkande och deltagande i forsknings- och innovationsprojekt. Delar av vårt arbete med information och inspiration, utveckling av verktyg och utbildning genomför vi inom ramen för dessa projekt. Under 2021 påbörjades också uppbyggnaden av en Kunskapsplattform för Materialomställning för hållbara, säkra och giftfria material vid RISE.

## Sveriges nätverk för substitution

Substitutionscentrum driver fortsatt *Sveriges nätverk för substitution*, för att främja samverkan mellan engagerade experter och organisationer inom området. Syftet med nätverket är att utbyta erfarenheter, dela kompetens och skapa samsyn i substitutionsfrågor. Under året har två möten hållits:

11/2: Tema *Hur skapa motivation för företag?* Presentationer från IKEM, ChemSec och Miljömärkning Sverige.

11/10: Tema *Hur stöttar konsulter till substitution?* Presentationer från Goodpoint, Trossa, Co-efficient, Re:profit, Kemikaliegruppen, Explizit Environment och Chemgroup.

Många av medlemmarna i nätverket har också medverkat på våra seminarier och branschdagar under året, som talare eller deltagare. Med andra medlemmar har vi fördjupat vårt samarbete kring exempelvis kommunikation och utbildning.

## Forskningsprojekt

**POPFREE (steg 3).** Detta innovationsprojekt startade hösten 2020 och pågår under 2 år, och har fokus på framtagning av PFAS-fria alternativ. Substitutionscentrum bidrar till projektet bland annat genom att kommunicera resultat och anordna workshops och utbildningar. Exempelvis har Substitutionscentrum medverkat till att arrangera ett branschinitiativ för utfasning av PFAS i non-stick-beläggning av husgeråd. Initiativet inleddes med ett branschseminarium den 25 mars med en uppföljande branschworkshop den 26 augusti. Seminariet lockade 181 deltagare, medan workshopen, som syftade till att ta fram en gemensam färdplan för att nå PFAS-fri köksutrustning, inkluderade 33 aktiva deltagare från företag som säljer eller producerar köksutrustning med nonstick-beläggning. Aktiviteterna ledde så småningom vidare till att 8 företag anslöt sig till ChemSecs PFAS movement och 6 blev också partners i POPFREE Industri.

**POPFREE Industri** är ett ettårigt Vinnova planeringsprojekt för ett kompetenscentrum för en hållbar PFAS-fri och cirkulär industri, och inkluderar 22 partners. Ansökan lämnades till Vinnova den 7 oktober och beviljades den 15 november 2021, med projektstart 2022. Inom POPFREE Industri förväntas företagen år 2022 både avancera sitt eget utfasningsarbete och bidra till en långsiktig plan för ett tilltänkt kompetenscentrum.

Läs mer på: [ri.se/popfree](https://ri.se/popfree)

**Mistra SafeChem** är ett 4-årigt internationellt Mistra-program som startade våren 2020. Målet är att utveckla gröna cirkulära alternativ enligt principen Safe by design och metoder för att bedöma och utveckla alternativ. Substitutionscentrum bidrar bland annat med att tillgängliggöra kunskap och utveckla metodik, samt genomföra en Alternatives Assessment. Vid Mistra SafeChems första programkonferens i november höll Substitutionscentrums rådgivare Anna Strid och Nina Melander en presentation av Substitutionscentrums metodik för Alternatives Assessment.

**Läs mer på:** [ri.se/sv/press/70-miljoner-till-forskningsprogram-om-minskad-exponering-farliga-kemikalier](https://ri.se/sv/press/70-miljoner-till-forskningsprogram-om-minskad-exponering-farliga-kemikalier)

**Kunskapsplattform Materialomställning för hållbara, säkra och giftfria material.** Från och med 2021 intensifierar RISE satsningen på forskning inom området säkra och cirkulära material. Satsningen syftar till att skapa en kompetensplattform utgående från behov hos både industriella kunder och myndigheter. Strategiska insatser och förstärkning av forskningsområdet substitution ingår i den 7-åriga interna satsningen som avser forskning inom området säkra och cirkulära material. Substitutionscentrum leder detta initiativ, och delar av vårt arbete med utveckling av ramverk för riskbedömning och Alternatives Assessment ingår här.

## Övrig samverkan

Samverkan med det danska substitutionscentrumet, Center for Cirkulaer Kemi, fortsatte under 2021, med möte i april. Substitutionscentrums rådgivare höll en presentation på ett av deras event, den 9 november, om att välja alternativ och metodiken Alternatives Assessment.

Under hösten startades en samverkan med California Environmental Protection Agency som arbetar mycket med substitutionsfrågor, och med OEHHA som tagit fram Proposition 65, en kemikalielagstiftning som påverkar många företag med marknad i USA.

Vi har också deltagit i ett antal nationella och internationella workshops och seminarier kring substitutionsfrågor under året, bl a ett seminarium om Produktvalsprincipen tillsammans med Naturvårdsverket och Kemikalieinspektionen, ett seminarium arrangerat av OSHA och Niva, där Substitutionscentrum presenterade svenska substitutionsfall och initiativ, *Textildialogen*, ECHA´s konferens *Safer Chemicals*, *A4 International Symposium on Alternatives Assessment*, CSR Skånes seminarium *"REACH - hur ska vi arbeta med kemikalier"*, IUC Sjuhärads nätverksträff, seminarium med Cirkulära Skåne, och Öresund Match/IUC Syd´s seminarieriserie *"Nästan allt om... på 30 minuter"*.